

A csehszlovák büntetésvégrehajtás helyzetéről

Az a társadalomellenes tevékenység, amelyet az alkotmány és a törvények jogellenes, büntetendő tevékenységnek minősítenek, az egyik fékezője a szocialista társadalom fejlődésének. A szocialista állam azon törekvése, hogy fokozatosan korlátozza, majd végső perspektívában kiirtsa a büntetendő tevékenységet, bonyolult, hosszantartó ösztársadalmi feladat.

Kétségtelen, hogy a kriminalitás veszélyezteti a szocializmus alapvető érdekeit. Leküzdése csak akkor lehet sikeres, ha kihasználjuk a gazdasági, a szociális, a politikai, a büntetőjogi és nem utolsósorban a büntetésvégrehajtási intézkedések együttesét. Ebből az következik, hogy a bűnözés elleni küzdelemben pótolhatatlan szerepe van a végrehajtandó szabadságvesztés-büntetésnek is.

A Csehszlovák Szocialista Köztársaságban a szabadságvesztés-büntetés végrehajtását az 59/1965 Sb. számú törvény szabályozza, melynek első szakasza az alábbi módon határozza meg a büntetés célját: az elítéltet meg kell gátolni további bűncselekmények elkövetésében, arra kell nevelni, hogy szabaddulása után majd a dolgozó ember rendes életét élje, ugyanakkor a büntetés végrehajtása során nem szabad megaláznia, emberi méltóságában megsérteni.

A Csehszlovák Szocialista Köztársaságban (a továbbiakban CSSZSZK) a büntetés végrehajtását a Cseh Szocialista Köztársaság (CSSZK) vagy a Szlovák Szocialista Köztársaság (SZSZK) igazságügyi minisztériuma alá tartozó javító-nevelő intézeteiben fogatosítják. Ezeket az intézeteket a CSSZK vagy a SZSZK javító-nevelő testületei irányítják, igazgatják.

Felszólalásomban a szabadságvesztés-büntetés végrehajtásának a Cseh Szocialista Köztársaságban levő problémájával fogok foglalkozni. Az eltérések a CSSZK és a SZSZK között nem lényegesek, többnyire csupán helyi jelentőségűek.

A büntetésvégrehajtás szocialista koncepciójának ismertetésekor az államunkban 1948. februárja után kialakult feltételek realitásaiból kell kiindulni. Ekkor vált fontossá az elítéltek társadalmilag hasznos munkába való bekapcsolódása révén a nevelői ráhatás, a fogvatartottak általános és szakmai műveltségének fejlesztése, valamint céltudatos felkészítésük a polgári életbe való visszatérésre. Olyan folyamatról kell beszélnünk, amely problémáktól terhes. Ezért a CSSZK javító-nevelő testületének tevékenysége igyekszik érvényesíteni a tudományos megközelítéseket és felhasználni a büntetőügy-tudomány ismereteit. Ezzel párhuzamosan tanulmányozzuk más tudományágak eredményeit, és szoros együttműködünk minden szocialista országgal. Röviden szólva olyan eljárásokat keresünk, amelyek összhangban az ösztársadalmi érdekekkel, hatékonyá teszik a szabadságvesztés-büntetés végrehajtását.

A büntetésvégrehajtás személyi állományának szakmai felkészítése igen lényegbevágó kérdés. Jelenleg a CSSZK bv-testülete képzettsége szerint a kö-

vetkezőképp oszlik meg. Az összlétszám 7,6%-a főiskolai, 45,4%-a középiskolai és 47,0%-a alapfokú képesítéssel rendelkezik.

A javító-nevelő testület a káderek műveltségének növelésére elsősorban a Rendőrtiszti Főiskola pönológiai tanszékét veszi igénybe, ahol évente átlagban a CSSZK bv-testületének 130 tagja tanul. Egyes testületi tagokat, körülbelül 50 főt, más főiskolákra (a CSSZK KB Politikai Főiskolájára, a Prágai Károly Egyetemre stb.) irányítunk, ahol pszichológiai, pedagógiai, jogi és társadalomtudományi diszciplinákra szakosodnak.

A testületi tagok szakközépiskolai műveltségét saját Bv. Szakközépiskola biztosítja Brnóban. Évente itt mintegy 300 embert készítünk föl hivatása ellátására. A testületi tagok bizonyos hányadát az orvostudományi fakultások, a műszaki fő- és középiskolák végzős hallgatói alkotják, tehát olyan szakágakból jönnek, melyeket a CSSZK büntetésvégrehajtása közvetlenül nem szervez. Ez a képzési rendszer lehetővé teszi, hogy a funkcionális helyeket a CSSZK büntetésvégrehajtási testületében fokozatosan kvalifikált dolgozókkal töltsük be. Figyelmünket alapvetően a javító-nevelő tevékenységre fordítjuk.

*

A CSSZK Igazságügyi Minisztériumának önálló szervezeti egysége a börtönügy állami igazgatását ellátó szerv, a CSSZK javító-nevelő testületének parancsnoksága (a továbbiakban a Bv-parancsnokság!). Ez irányítja és ellenőrzi a CSSZK katonai alapon szervezett fegyveres bv. javító-nevelő testületét. Ez utóbbi ellátja az őrzés, az igazgatás feladatait a letartóztatást foganatosító helyeken (a fogházakban) és a büntetéseket foganatosító helyeken (a javító-nevelő intézetekben).

A szabadságvesztés-büntetést javító-nevelő intézetekben hajtják végre. Minden intézetben van javító-nevelő osztály. Ennek vezetője felel az adott intézetben folyó javító-nevelő tevékenységért. A nagyobb intézetekben viszonylag önálló csapatokat alkotnak a nevelői kollektívák, melyek élén csapatparancsnok áll.

Elítéltkollektíván olyan elítéltközösséget értünk, amelyek közös szálláson élnek, rendszerint együtt dolgoznak és meghatározott nevelő felel értük. Az intézetek javító-nevelő osztályain olyan rezsimreferensek is dolgoznak, akik gondoskodnak az intézeti rend betartásáról, az időbeosztásról, valamint a fegyelem általános színvonaláról a rájuk bízott elítéltek kollektívájában. Az egyes nevelők és rezsimreferensek szorosan együttműködnek a csapatparancsnokkal, továbbá a pedagógussal, pszichológussal, valamint a szociális dolgozóval, aki szintén a javító-nevelő osztályhoz tartozik. Feladataikat együtt teljesítik az elítéltek kollektíváiban és munkahelyein.

A büntetések végrehajtását törvény szabályozza, valamint olyan normák (a CSSZK igazságügy-miniszterének előírásai, a CSSZK bv-testület parancsnokának parancsai és egyéb általánosan kötelező szabályok), melyek kifejezetten az elítélt jogviszonyait rendezik. A szabadságvesztés-büntetést az I., a II., vagy a III. javító-nevelő fokozatban kell végrehajtani. Arról, hogy az elítélt melyik javító-nevelő csoportba kerül – a bíróság dönt. A fiatalok (15–18 év közötti) elítéltek büntetésüket a fiatalok javító-nevelő intézeteiben töltik, és náluk nem létezik a javító-nevelő fokozatok szerinti megkülönböztetés.

Az elítéltek bírói besorolását valamelyik javító-nevelő fokozatba vagy csoportba alapvető vagy külső differenciálásnak nevezzük. Ez nem a súlyosan, illetve enyhén kriminalizáltak egymástól való elkülönítését, hanem a jogi szank-

ciók keménységét jelenti, mert minél magasabb fokozatú a javító-nevelő csoport, annál inkább korlátozza az elítéltek jogait. E korlátozások nyilvánulnak meg pl. az elítéltek szigorúan szervezett mozgásában, abban, hogy a fogvatartottakat körleteken vagy a hálöhelyiségekben elzártan őrzik, stb.

A belső differenciálás nem más, mint a külső vagy alapvető differenciálás elmélyítése. Az elítélteket csapatokba, esetleg a csapatokon belül kialakított kollektívákba osztják úgy, hogy tekintetbe veszik devianciájuk fokát és jellegét, valamint a javításukban elért haladást. E szempontok szerint aztán tovább differenciálódnak a javító-nevelő tevékenység formái és módszerei. A büntetés-végrehajtási cél eléréséhez javító-nevelő tevékenységet folytatunk. Ennek tartalma a CSSZK-ban az előírások, a rend és a fegyelem betartása, a munkára nevelés és kulturális nevelőtevékenység együttes hatása. Az utóbbi években ide soroljuk az elítéltek körében végzett szociális munkát is.

Az előírással rendelés és fegyelem (röviden a „rezsím”) represszív, biztosító és nevelő funkciót teljesít. A rezsím nevelő funkcióját olyan pedagógiai ráhatások összességéként fogjuk fel, amelyek az elítéltet nemcsak rendre és fegyelemre, hanem egyes kollektívákban belül pozitív kapcsolatok kialakítására szoktatják. A represszív funkció abból áll, hogy az elítéltek tudomásul kell vennie a társadalomtól való elszigeteltségét, azt a tényt, hogy lévén őrizet alatt, meghatározott rendnek alá kell vetnie magát. Ezzel függ össze a rezsím biztosító funkciója, amelynek lényege az elítélt magatartásának ellenőrzése a különféle helyzetekben.

A munkára nevelés nem egyéb, mint az elítéltek igazságos díjazás melletti bekapcsolása a társadalmilag hasznos munkába. Fontos dolog szakismereteik bővítése, munkakultúrájuk javítása, valamint a versenyszellem egyének és munkakollektívák közti felébredése.

A kulturális nevelőmunka célja a társadalomhoz való pozitív viszony kialakítása, az általánosan érvényes magatartási szabályok elfogadtatása, a műveltség emelése, a kulturális színvonal és az esztétikai érzék fejlesztése. Lényegében komplex ráhatásról van szó, az elítéltek gondolkodásának és cselekvésének társadalmilag kívánatos megváltoztatásáért.

A szociális munka az elítéltek felkészítését jelenti, a polgári életbe való visszatérésre. A bv-intézetek szociális dolgozói – szorosan együttműködve a tanácsok szociális gondozóival (olykor más intézményekkel is) – mindennapos, esetenként bonyolultabb helyzetek megoldására tanítják az elítélteket.

Javító-nevelő tevékenységünk gyakorlati eredményeinek illusztrálására hadd soroljak fel néhány adatot. Az 1986–1988 közötti években például a munkára nevelés területén az alábbi táblázatban rögzített eredményeket értük el.

A munkára nevelés helyzetét jellemző adatok

	1986	1987	1988
A kiváló dolgozó címért versenyzők száma	13858	15431	12331
A címet elnyerők száma	6593	8029	6193
Átlagbér	2077 Kcs	2041 Kcs	2054 Kcs
A kiváló brigád címért versenyzők száma	433	364	362
A címet elnyerők száma	208	197	194

Az egyes mutatók 1988-as csökkenése a köztársasági elnöki amnesztiára vezethető vissza. A munkafolyamatból ugyanis ezután kiestek az I. fokozatba sorolt elítéltek, akik általában jobb eredményeket érnek el, mint a magasabb fokozatba soroltak.

A komplex módon felfogott javító-nevelő tevékenységben fontos szerepet játszik az elítéltek szakmai felkészítése. 1983-ban olyan szakközépiskolát létesítettek és soroltak be a CSSZK iskolai hálózatába, amely a Bv-parancsnokság javító-nevelő főosztályának intézménye. Nyolc javító-nevelő intézetben működnek szakközépiskolai osztályok, ezek ún. iskolai, művelődési központok, ahol különböző tanulmányi ágakban gondoskodnak az elítéltek képzéséről, és végbizonyítványt is adnak. 1986-ban még csak 131, 1987-ben pedig már 158 elítélt szerzett szakmunkás képesítést. Feltételezzük, hogy a továbbiakban évente kb. 150 elítélt fogja itt kitanulni a választható öt szakma egyikét.

Az iskolai művelődési központok és az általános iskola 1–4, illetve 5–8. osztályaiban alpműveltséget nyújtanak. Évente kb. 250 bizonyítványt osztanak ki. A központok tehát ugyanúgy kiveszik részüket az elítéltek műveltségének emeléséből, mint a betanított munkások továbbképzéséből. Például 1987-ben 1863 elítélt szerzett magasabb képesítést, és 4913 fogvatartott kezdett tanulni különféle tanfolyamokon. A bizonyítványokból nem tűnik ki, hogy a szabadságvesztés ideje alatt lettek kiállítva.

A szociális munka keretében évente kb. 400 előadást és beszélgetést szervezünk szociális-jogi problémákról; segítünk a szabaduló elítéltek számára szállást és munkahelyet szerezni. 1987-ben 7285 esetben működtünk közre munkahely, 2294 esetben pedig szállás biztosításában. Igyekszünk úgy irányítani a fogvatartottakat, hogy zsebpénzükből támogassák családjukat. Ez a támogatás 3 565 017 Kcs-t tett ki. Hangsúlyozni szeretném e tevékenység nevelő jellegét, hisz az elítéltek eme összegekről – egyéni fogyasztásuk rovására – önként mondtak le.

A fegyelem, a rend, a munkára nevelés és a kulturális nevelő tevékenység színvonalának mutatója a jutalmak és a fegyelmi büntetések gyakorisága. Az 1988-ban 53 109-en kaptak jutalmat, a legtöbbet 1984 óta, ezzel szemben 65 602 esetben került sor fenyítésre, ami a legalacsonyabb szám az utolsó öt évben.

A csehszlovák börtönügy utolsó 5–6 évének jellemző vonása a belső differenciálás lépésről lépésre történő elmélyítése az egyes javító-nevelő fokozatokban, és hatékony nevelési módszerek keresése az elítéltek egy-egy kiemelt kategóriájánál.

Az I. fokozatba sorolt elítéltek büntetésüket az e kategória végrehajtására kijelölt intézetben töltik. A nevelői ráhatás megerősítése érdekében minden elítéltről negyedévenként értékelés készül. Ezek alapján pontosítják a redukációs átnevelési programokat a felvételi osztályon. A fokozatba egyébként a normatív módon megállapított ismérvek szerint válogatják össze az elítélteket, és helyezik el a javító-nevelő intézeteken belül, illetve kívül, őrzik vagy engedik szabador. mozogni őket – a rájuk mért penitencia függvényében.

Az elítéltek szálláskörletei általában zártak, el vannak különítve egymástól, és bennük sokféle javító-nevelő programot igyekeznek érvényre juttatni. Az I. fokozatba soroltak egy részét meghatározott javító-nevelő intézetek és fogházak bizonyos részlegeibe vagy fiókintézetekbe osztják be. A fiókintézetek (osztályok) közt vannak olyanok, amelyek a büntetés helyi letöltésére szolgálnak, és vannak olyanok, amelyek a gondatlan bűnelkövetőket fogadják be.

A bv-intézeteken, fogházakon kívül építik a fiókéntézeteket, míg az osztályok (befogadási és beruházási okokból) az intézeteken belül található, természetesen mind az elhelyezést, mind a munkabeosztást illetően szigorúan elkülönítve.

A fiókéntézetek (osztályok) létesítése két alapvető célt szolgál:

- kiemelni az I. fokozatból azokat az elítélteket, akiknek a cselekménye kevésbé veszélyes a társadalomra, akiknek a kriminalizáltsága nem súlyos;
- lehetővé tenni az illetékes, helyi szervek ráhatását az elítéltekre, és a lehetőségekhez képest fenntartani a fogvatartottak családi hátterét.

A fiókéntézeteket nem őrzik, az elítéltek szabadon mozoghatnak, a hálótermek olyanok, mint az internátusokban. Az étkező hasonlóan az üzemi étkezdékhez. Az osztályok hasonlóan szerveződnek a bv-intézetben vagy a fogházon belül, kivéve az őrzést – hisz itt az objektumot mint egészet őrzik. A fiókéntézetekben és az osztályokon levő elítéltek sok kedvezményt élveznek a többiekkel szemben. Például, gyakrabban fogadhatnak látogatókat, a látogatások idején 24 vagy 48 órára polgári ruhában elhagyhatják a fiókéntézetet vagy osztályt, a kántinokban alkohol kivételével szinte minden kapható. A fentiek egyaránt vonatkoznak az I. fokozatba sorolt férfi, illetve női elítéltekre.

A II. javító-nevelő fokozatba már súlyosan kriminalizált személyek tartoznak. A tapasztalatok arra mutatnak, hogy a nevelő ráhatást a visszaesőknél főleg a motíváló szociális ösztönzők, egyes esetekben pedig az önnevelési elemek kihasználásával lehet elmélyíteni. Célszerű meghatározott hátrányok vizsaszatartó, és a helyes viselkedéssel megszerezhető jutalmak ösztönző hatását egymással kombinálni. A differenciálás nálunk az alábbi területekre terjed ki: a látogatások gyakoriságára, azok lefolyásának körülményeire, a családtól igényelhető csomag tartalmára, az eltávozások feltételeire, a szabadidős tevékenység szabályozására stb. Döntő információs forrásunk az elítéltek körében végzett egyéni nevelőmunka.

Ez idő tájt értékeljük éppen a II. fokozatban egy éve végzett kísérletet. Ez abból áll, hogy meghatározott típusú elítéltet kiemeltünk és besoroltunk a mérsékelt rezsimű fiókéntézetekbe. Ezek az intézet területén kívül található. A fogvatartottak itt szabadabb rezsimben élnek, önkormányzati jogaik és lehetőségeik nagyobb mértékben érvényesülnek, ugyanakkor önkéntes fegyelmet, aktívabb munkát és művelődésbeli öntevékenységet várunk el tőlük. Ugy tűnik, helyes válogatás esetén a nevelő mindennapi munkája és igazságos értékelése még a visszaesőkre is pozitívan hat. Nem volna célszerű egy év után általánosítani, ezért folytatni fogjuk a kísérletet; és addig nem terjesztjük ki a módszerét, amíg pozitív hatása tartós nem lesz, kellőképp be nem igazolódik. Egyelőre 200 elítélt vesz benne részt.

A III. fokozatban a leglassúbb a belső differenciálás, mert az elítélt egyéniségének megismerése alapos és ismételt vizsgálatokat követel. Ennek ellenére itt is vannak pozitív eredmények. Már második éve folyik – kb. 200 kiválasztott elítélttel – a kísérlet. Olyanokkal, akiket mérsékelt rezsimű osztályon helyeztünk el kissé elkülönítve egy II. fokozatú intézetben. Kiderült, hogy a III. fokozatban is szép számmal találunk egyéneket, akiket az előrejelzések szerint érdemes kiemelni a többszörösen visszaesők tömegéből, és érdemes támogatni visszailleszkedésüket a társadalomba.

A fiatalkorú elítélt férfiaknál a belső differenciálás olyan tényezők mérlegeléséből indult ki, melyeknek döntő szerepük volt a bűncselekmény elkövetésében. A fiatalkorúakat tehát a következő csoportokba soroljuk be:

1. lényegében normális pszichikai fejlődésűek, magatartási zavarait a szociális közeg káros hatásai idézték elő;

2. olyan bűnelkövetők, akiknél a bűnözés pubertáskori és serdülőkori ki-egyensúlyozatlanság megnyilvánulása;

3. értelmileg csökkent képességű fiatalok bűnelkövetők;

4. pszichopatológikus zavarokkal küzdő fogvatartottak;

5. olyan fiatalok, akik bűnelkövetése alkoholizmussal vagy a kábító-szerélvezettel függ össze;

6. iskolai művelődési központokba sorolt fiatalok. A fiatalok nőknél szintén figyelembe vettük ezeket a szempontokat, de alacsony létszámuk miatt a fő figyelem egyéni munkájukra irányult.

Az elítélt nők büntetésvégrehajtása szintén három fokozatba szerveződik. A nők fiziológiai, pszichológiai és biológiai különbségei, valamint a női feladatok családon és társadalmon belüli megbecsülése eltérő megközelítéshez vezetnek a belső differenciálásban. A már említett főként az I. fokozatba azokat az elítélt nőket soroltuk, akik gondatlanságból követtek el bűncselekményeket, vagy enyhébb szándékos bűncselekmény van a rovásukon. Itt az életfeltételekre helyezük a hangsúlyt. A fogvatartás attribútumainak megtartása mellett ügyelünk arra, hogy az elítélt nők egyéni életet élhessenek. Megengedjük nekik a hálótermek díszítését, lehetővé tesszük a fehérnemű-mosást stb. A javító-nevelő tevékenység tartalma, formái és módszerei főleg arra irányulnak, hogy ne szakadjanak el kiskorú gyermekeiktől és családjuktól. A szabadidős programok keretében támogatjuk alkotókészségüket, és a kulturális nevelőmunkában olyan programokra helyezük a hangsúlyt, amelyek egészségügyi, szexuális, alkohol- és drogellenes tematikával foglalkoznak.

A belső differenciálás nem merül ki az elmondottakban, külön foglalkozásokat, speciális nevelési programokat igényelnek: a különleges felügyelet alatt álló elítéltek (akiknél fennáll a veszély, hogy negatívan hatnának a többiekre), a csökkent munkaképességű vagy károsodást szenvedett fogvatartottak, azok a bűnelkövetők, akiket pszichopatikus magatartászavarok jellemeznek, s végül a kötelező alkoholelvonó gyógykezelésre utalt elítéltek is külön csoportot alkotnak.

Hadd említsek néhány adatot a büntetésvégrehajtás keretén belül végzett alkoholelvonó kezelésről, melyet 7 központban, 580 férőhelykapacitással intézeti és ambuláns formában végzünk. Tekintettel arra, hogy a kezelés párhuzamosan folyik, az elítéltek munkáltatásával jelentős összegeket takarítunk meg az állami egészségügy számára, mert polgári feltételek között a kezeltet munkaképtelenné nyilvánítják és táppénzt kapnak. A legutolsó két évben ez a megtakarítás több mint 64 millió koronát tett ki.

A büntetésvégrehajtási nevelést seregnyi tényező befolyásolja. Most arra a tapasztalatra térnék rá, melyet a belső differenciálás gyakorlati megvalósítása során szereztünk az egyes javító-nevelő fokozatokban. Ugy találtuk, a fegyelmi eszközök érvényesítése, az elítéltek képesítéshez juttatása mellett, a személyiség kulturális fejlesztésének ösztönzésén kívül (vagyis azon felül, hogy a fogvatartottak rendelkezésére bocsátunk szépirodalmat és más tömegkommunikációs médiumokat, így pl. különböző sajtótermékeket, filmeket és televíziós adásokat) egy sor igen erős motiváló tényező létezik, mely erőteljesen befolyásolja az intézetek légkörét. Pozitívan hat az egyénre, de előmozdítja az általános megelőzést is. Ezeket az ösztönzőket összefoglaló szakkifejezéssel „kivételes jogintézményeknek” nevezzük.

A csehszlovák jogrend lehetővé teszi (rendszerint a büntetés felének letöltése után) az elítélt feltételes szabadlábra bocsátását, mégpedig meghatározott szabályok alapján, törvényben előírt feltételek teljesítése esetén. Ezen túlmenően az intézet parancsnoka is javasolhatja egy-egy elítélt szabadlábra helyezését, hivatkozva a büntetésvégrehajtási nevelés eredményeire. A belső differenciálás és a vele kapcsolatos átnevelési programok, az elítéltek negyedévenkénti értékelése e lehetőség reális és igazságos kihasználását szolgálják.

Jelenleg tehát az intézetekben nem kell kérvényezni az elítélt szabadlábra helyezését, a családnak se kell ilyen típusú kérvényt beadni (bár ez törvényes joga!), mert megteheti ezt a javító-nevelő intézet parancsnoka. Az utolsó öt évben a parancsnokok által előterjesztett feltételes szabadlábra helyezési indítványok száma 37-ről 442-re emelkedett. Ha ehhez hozzátesszük, hogy a bíróságok általában helyt adnak az ilyen előterjesztéseknek, akkor e megoldási módot nem lehet túlbecsülni.

További kivételes jogintézménynek számít a büntetésvégrehajtással kapcsolatos szankciók mérséklésére vonatkozó javaslat. A védő például indítványozhatja a felügyelet megszüntetését (melyet meghatározott időre a bíróság szab ki a büntetés végrehajtása után), vagy a bíróság eltekinthet a büntetés végrehajtásával kapcsolatos követelés (például az előzetes fogvatartás költségeinek megfizetése stb.) behajtásától. A meghatározott kötelezettség alóli mentesítés nemcsak a büntetés letöltésének ideje alatt hat ösztönzőleg, hanem komoly befolyást gyakorol a reszocializációs folyamatra is. Ide tartoznak még: a magasabb fokozatból alacsonyabb fokozatba való átsorolás, a szigorított felügyelet alóli kiemelés és az ehhez hasonló előterjesztések.

Ezeket a jogintézményeket az elítéltek pozitív magatartása esetén alkalmazzuk, a büntetés letöltése alatt. Természetes, hogy a nevelőknek reagálniuk kell a fogvatartottak negatív megnyilvánulásaira is. A fegyelmi büntetések így szintén összekapcsolhatók különleges jogintézményekkel. Például javasolható az elítélt szigorított felügyelet alá helyezése, alacsonyabb fokozatból magasabbba sorolása, kezdeményezhető a szabadulás utáni felügyelet elrendelése stb. Eredményt hozó lépés az elítéltek kollektívák tájékoztatása csapat- vagy összintézeti gyűlésen a hatályba lépett különleges jogintézményekről.

*

Zárszóként szeretném hangsúlyozni, hogy nem vagyunk idealisták, tudtában vagyunk annak, hogy semmiféle javító-nevelő intézeti környezetet nevelési szempontból nem lehet pozitívnak tekinteni. De optimisták vagyunk, mert meggyőződésünk, hogy pozitív nevelési módszerek alkalmazása, valamint hasonló keresése javítani fogja a büntetésvégrehajtás hatékonyságát. Derűlátásra jogosít fel bennünket az a – hosszú idő óta igazolt – tény, hogy az elítéltek többsége aláveti magát a törvény és a büntetésvégrehajtási szabályzat rendelkezéseinek, elsajátítja és betartja a higiénia elveit, munkahelyén teljesíti a normákat (melyek azonosak a polgári munkahelyek előírásaival) és aktívan részt vesz különböző közhasznú tevékenységben, stb.

Egyidejűleg annak is tudatában vagyunk, hogy a büntetés végrehajtása alatt egyes személyiségvonások pozitív változása nem jelent végleges, döntő változást. A tapasztalatok arra mutatnak, hogy amint megszűnik a rendszeres nevelési ráhatás, vagyis a büntetés letöltése után, sok esetben újból hatni kezdenek a régi, negatív szociális tényezők. Ennek kiküszöbölése immár a polgári életben az utókezelés színvonalától függ. Ezért készíteneink az ille-

tékes szervek számára értékeléseket az elítélt büntetésben töltött idejéről, ahol feltüntetik jellembeli tulajdonságait, és további ráhatási módokat ajánlanak a tartós reszocializáció érdekében. A nevelőmunkának kapcsolódnia kell a büntetés végrehajtása utáni időhöz. A bűnözés elleni harc jövője szempontjából éppen ez az egyik legfontosabb, nyílt kérdés.

A szabadságvesztés-büntetés végrehajtásának hatékony optimalizálási módszere a külföldi tapasztalatok felhasználása. Dolgozóink megismerkedhettek már a lengyel, a magyar, az NDK-beli és a szovjet büntetésvégrehajtás problémáival. A tapasztalatcsere-gyűjtést a továbbiakban is fontosnak tartjuk.

Befejezés előtt áll a büntetésvégrehajtás 2010-ig terjedő koncepciójának kidolgozása. Ezt megelőzte a CSSZK és a SZSZK javító-nevelő testülete eredményeinek alapos elemzése, a külföldön szerzett tapasztalatok feldolgozása valamint a hazai és a külföldi szerzők elméleti munkásságának tanulmányozása. Az említett koncepció a CSSZSZK alkotmányából, a büntetésvégrehajtásról szóló törvényből, valamint egyéb, a nép akaratát kifejező jogszabályokból indul ki. A büntetésvégrehajtás koncepciója pedig figyelembe veszi a prognosztikai adatokat, az elítéltekkel való bánásmód standard szabályait és a jelenleg hatályos csehszlovák normákat. Nem volna komoly dolog ezen a fórumon részletesebben ismertetni elképzeléseinket, amíg azokat konkrét eredményekkel nem sikerül alátámasztanunk. Abban biztosak vagyunk, hogy megközelítéseink indokoltak és helyesek, hogy készen állunk felhasználni ennek a reprezentatív fórumnak a tapasztalatait, és hogy örömmel üdvözlénk a lehetőséget, ha hasonló találkozást rendezhetnénk a Csehszlovák Szocialista Köztársaságban is.

Mayer, Miroslav